

5770

לְחַדֵּשׁ אֶת הַיִּשָּׁן וּלְקַדֵּשׁ אֶת הַחֲדָשׁ

...lechadésj et hajasjan oelekadésj et hechadasj...

...om het oude te vernieuwen en het vernieuwde te heiligen...

Rav Kook, de eerste opperrabbijn van Israel

Sjabbat 9 januari 2010 / 23 tewel 5770

Sidra Sjemot, Sjemot [Exodus] 1:1-6:1

Tanach blz. 109-118

Haftara: I Melachiem [Koningen] 12:1-15

Tanach blz. 701-702.

Vertaling: Nico Vissel

Voor het origineel zie

www.limmud.org/publications/tasteoflimmud/5769/Shemot

SJEMOT

Bij de opening van het boek Sjemot [Exodus] leven de Israëlieten in Egypte als slaven onder de Farao. Iedere pasgeboren mannelijke Israëliet wordt in de Nijl verdrinken, maar Mosjee wordt gered door de dochter van de Farao. Eenmaal volwassen vlucht hij gedwongen uit Egypte en gaat naar Midjan. Daar trouwt hij Tsipora en krijgt een zoon. Bij het brandende braambos draagt God hem op zich tegen de Farao te verzetten en de Israëlieten naar de vrijheid te leiden.

Sjemot – Angela Gluck

Angela Gluck geeft godsdienstonderwijs aan jongeren en volwassenen in Engeland en heeft een groot aantal boeken gepubliceerd. Het onderwerp dat ze met haar studenten dit jaar behandelt is het boek Sjemot (Exodus).

Charlton Heston maakte de film “De Tien Geboden” en Spielberg “De Prins van Egypte” en zo zijn filmmakers in Hollywood dol op het materiaal van Sjemot, dat van begin tot eind vol is met drama en actie. Het begint en eindigt in Egypte met een verblijf in Midjan daartussenin. We weten het allemaal wel: de redding van een zekere Hebreeuwse baby, zijn dubbele identiteit, zijn woede over onrechtvaardigheid, zijn vlucht, zijn huwelijk met de Midjanitische Tsipora en de geboorte van zijn zoon, de ervaring bij de brandende braambos, waar hem de godsnaam wordt onthuld en hem wordt opgedragen de boodschap “laat mijn volk gaan” uit te voeren. Hoewel hij grote tegenzin heeft, accepteert hij tenslotte zijn missie.

Waar we minder bekend mee zijn, is een geheimzinnige episode gedurende Mosjees terugkeer uit Midjan naar Egypte. Het beslaat maar drie verzen (Sjemot 4:24-26):

Gedurende een rustpauze kwam de Eeuwige op hem af en probeerde hem te doden. Tsipora pakte een scherpe steen, sneed de voorhuid van haar zoon weg, raakte daarmee zijn voeten aan terwijl ze zei: "Een bloedbruidegom ben jij voor mij." Ze noemde hem toen 'bloedbruidegom' vanwege die besnijdenis. Toen liet de Eeuwige hem met rust.

Mosje was net opnieuw aan zijn missie herinnerd, dan gebeurt dit en daarna gaat het verhaal terug naar de hoofdlijn - God draagt Aaron op om Mosjee te helpen.

Twee dingen vallen vooral op in deze passage.

Ten eerste lijkt het iets van 'tussen haakjes', een terzijde. De Tora doet dat wel eens en dat kan zowel frustrerend als opwindend zijn. We zijn net lekker bezig in het verhaal en we weten zeker dat we het snappen en dan worden we plotseling en onverwacht ergens anders naar toegebracht. Het is verleidelijk om de plaatsing van deze gebeurtenis te zien als een vergissing, een stukje tekst op de verkeerde plaats. Waarom gaan we niet rechtstreeks naar Egypte en maken gebruik van de vaart in het verhaal, die voortkomt uit de ontmoeting met de Farao? En waarom worden we in de tocht van het verhaal opeens afgeremd voor een rustpauze. De Tora kan je verbazen, uitdagen, uit je evenwicht halen en hier gebeurt dat op zijn best.

Ten tweede en wellicht belangrijker, waar gaat het hier over??

Het betreft onmiskenbaar Tsipora hoewel haar motieven lang niet duidelijk zijn. Maar hoe zit het met de andere personages? Wie is 'hij'? En zijn ze allen dezelfde 'hij'? Wiens voeten raakt Tsipora aan en waarom? Heeft zij twee bruidegoms? De tekst zegt immers *damim*, dat is een meervoudsvorm van *dam*: 'bloed' en de uitdrukking *chatan-damim* zou dus even goed vertaald kunnen worden met "bloedbruidegoms". Doet zij meer dan één besnijdenis? En wat nog het meest ongemakkelijke is: God probeert toch niet Mosjee te doden? De man met de heilige opdracht?

Er wordt in oude en middeleeuwse commentaren betrekkelijk weinig aandacht besteed aan deze korte alinea, maar uit de verklaringen die we hebben blijkt toch dat de commentatoren in de knoop zaten met de raadsels en de uitdagingen van de interpretatie. Dit is een van de teksten in Tora waar de meest uiteenlopende interpretaties mogelijk zijn.

Nahum Sarna, een eigentijdse commentator vindt dat de tekst helemaal geen terzijde is, maar juist heel goed geplaatst. Hij merkt op dat de geboorte van de eersteling wordt gemeld (4:22-23) net voorafgaand aan deze gebeurtenis, die gevolgd wordt door de besnijdenis. Naderhand, in Egypte wordt de besnijdenis genoemd bij het Pesachverhaal (12:48) en nog eens bij de eersteling (13:1).

Je kan zeggen dat de besnijdenis staat tussen het noemen van de eerstelingen en dat door deze plaatsing de verbinding wordt belicht. In beide gevallen wordt er een verband gelegd met het vermijden van rampen en dood. Bloed is zowel leven als dood. En zo is deze gebeurtenis een voorzegging van de bevrijding van de Hebreëen en vormt zo een deel van het grotere verhaal.

Andere eigentijdse commentatoren wijzen erop dat Tsipora nóg een vrouwelijke redder is van het leven van Mosjee, na de vroedvrouwen, zijn moeder, zijn zuster en Farao's dochter. In zekere zin voelt Tsipora aan dat de besnijdenis noodzakelijk is en ze heeft gelijk. Er is al verteld, dat Mosjee kwetsbaar is en misschien legt de Tora hier uit, dat hij wankelmoedig is, zich zo bedreigd voelt door de druk van zijn enorme opdracht dat het voor hem voelt alsof

God hem dood wil hebben. Maar Tsipora weet dat ze sterk moet zijn, daadkrachtig moet handelen om levens te redden. Door ‘*damim*’, bloeden, in het meervoud te gebruiken, spreekt ze niet alleen over de besnijdenis van haar eigen kind maar ook over de volgende generaties en die op deze wijze ook deel zullen worden van het Verbond.

Maar waarom zegt ze het tweemaal, bijna letterlijk met dezelfde woorden?

Misschien spreekt ze tot Mosjee en de zoon beide. Mosjee is al bruidegom en deze handeling benoemt en herhaalt de overeenkomst van hun huwelijk. Tegenover haar zoon bevestigt zij dat hij tot het volk van het Verbond behoort en loopt zij vooruit op zijn toetreding tot het Verbond van liefde als volwassene. Beiden zijn bruidegom van de Tora en van hun vrouwen.

Maar hoe Tsipora weet dat ze dit moet doen en dat in woorden uitdrukt blijft raadselachtig. Ze is geen Hebreëer maar een Midjanitische. Volgens Rabbi Tzvi Dov Kantopsky zou het kunnen zijn, dat ze Mosjee eraan herinnert dat hij een Hebreëer is en een redder en welke verplichtingen zij aan hem en aan zijn volk heeft. Het lijkt alsof ze zegt: “Mijn bruidegom, die deel uitmaakt van het grote eeuwige Verbond gaat nu naar de volksgemeenschap van Israël en redt ze zodat zij hun historische opdracht zullen kunnen vervullen.”

Het is in mijn leven een voorrecht om les te geven aan Joden, die hun Joodse erfgoed herontdekken of opnieuw aannemen en aan hen die tot het Verbond van het Joodse volk willen toetreden. Er zijn Joden wier Jodendom ‘dood’ is geweest en wier ‘nieuw-Joodse’ partner erin komt met de frisheid van het pasgeboren kind, het nieuw leven inblaast of het zelfs geboren laat worden. Het is een verlossing en ik ben trots en blij dat ik zoveel ‘Tsiporas’ heb mogen ontmoeten.

Een andere invalshoek– Edwin Shuker

Mosjee Rabenoe groeide op met de voorrechten van een prins, maar hij offerde dat op en moest als vluchteling voor zijn leven rennen omdat hij tegen onrecht optrad en de dader doodde.

Voordien “ging Mosjee naar buiten, naar zijn broeders en zag hun lijden” (2:11). Hij is boven zijn ego uitgestegen door zich “buiten het eigene” te plaatsen en zich te verbinden. Toen hij getuige was van het aftuigen van de Hebreëer kon hij zijn reactie niet beheersen. Hij keek om zich heen en zag, dat er niemand anders (letterlijk: geen man) was (2:11-12). De keus was duidelijk.

Ons leven zou zoveel rijker zijn als we leerden over onze eigen behoeften heen te stappen als zich hogere doelen aandienen.